

Ragıp Zarakolu: Evet vardılar!

Posted on 08/12/2019

Sürgünlük hallerinde insanı en sevindiren şeylerden biri, posta kutusunda, çıktığını bildiğin, ilgilendiğin bir kitabı bulmak... Bu sayede Aras Yayınları'nı örneğin takip edebiliyorum. Yerel tarihe ilişkin Aras çok önemli katkılarda bulundu ve bulunmakta. Richard G. Hovannisian'ın bir hayat çalışması olan Tarihi Kentler ve Ermeniler dizisinden bugüne değin, Van, İzmir, Harput, Bitlis ve Muş'a ilişkin derlemelerin yayınlanması ile yerel tarihe çok önemli katkılarda bulunuldu.

En son Aras'tan Arşag Alboyacıyan'ın "Malatya Ermenileri/Coğrafya, Tarih, Etnografya" çıkmış. Yakında elime ulaştırır dostlarım. Kitabın Ermenice orijinali 1500 sayfayı buluyormuş. En önemli kısımlarla 480 sayfalık bir seçki yapılmış.

Bu kitapların yayınlanması, sadece Ermeni toplumu açısından değil, yöre insanının yöre tarihine vakıf olması, tarihsizleştirilmiş yerlerin, yeniden kendi tarihini edinmesi bakımından da çok önemli. Anadolu coğrafyası, yeni keşfedilmiş, yerleşime açılmış bir gezegen değil.

Hrant Dink, Agos'ta buna çok önem vermişti. Başucu kitaplarından biri, örneğin Raymond H. Kevorkian ve Paul B. Paboudjian, "1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler" adlı kitabı idi. (Öteki bir başucu kitabı ise lime lime ettiği, Teotig'in 24 Nisan'a ilişkin 1919 yılında yayınlanmış belgesel olan "Huşartsan"ı idi.) Agos, yayına başladıktan sonra her hafta bu kitabın bir yöreye, bir kente ilişkin sayfalarına yer verilirdi, 90'lı yılların 2. Yarısında. Yöresel bilincin gelişmesine katkı sunan bu özetlemeler, bir süre sonra malum çevreleri rahatsız etti ve kesildi. Mayda Saris'in 90'larda başladığı tercüme sonunda 2012 yılında tamamlandı. Fransızca orijinalin çıkışından 20 yıl sonra.

Mardiros Deranian'ın Husseniğ kitabı da, Elazığ'ın hemen altındaki tek bir kasaba üzerine yoğunlaşan önemli bir kitaptır örneğin (Husseniğ /The Origin, History, and Destruction of an Armenian Town, Armenian Heritage Pr. 1995). Cihatistler Suriye'de hemen Antakya sınırına yakın Kessab kasabasını düşürdüklerinde, Kessab üzerine sığağı sığağına İngilizce bir kitap çıktığını hatırlıyorum.

1954 yılında Kahire'de bin sayfayı bulan Tokat üzerine bir kitap çıkmıştı. Arsen Arman çok uzun yıllardır bu yöre üzerine çalışıyor.

Evet, yörel bilinçten bahsetmiştik. Bu hafta da postadan, Ali Rıza Çelik ile Rıza Duran'ın kitabı çıkmaz mı? "Abeş (Şerefiye) Bölgesi / Tarih, Kültür, Etnisite" kitabı çıkmaz mı? (Kalkedon Yayınları 2019) Alt başlık ise,"Boşnaklar, Ermeniler, Kürdler, Pontos-Rumlar, Türkler" (Alfabetik sırayla dizilmiş toplumlar).

Soyadımızın dayandığı Zara yöresine ilişkin olduğu için kitap, daha hazırlık aşamalarında hemen dikkatimi çekmişti. Belge'nin kadim dostlarından biri olan Rıza Duran adeta bir kitap kurdudur. Yirmi yılı aşkın bir süre devam eden kendi köyünün ve yöresinin tarihini kazmaya ilişkin bir tutku. Hala da devam eden.

Bu yöre aynı zamanda Koçgiri'dir. Hem 1915'in acısını, hem 1921 yılının Sakallı Nurettin Paşa'nın Merkez ordusunun yıkımını yaşamış bir yöredir. Sayısız yerel anlatılarla doludur. Ve "İstiklal Savaşına" ilişkin anılarda hep zikredilmiştir.

Anadolu coğrafyasının bu çok etnili, çok kültürlü, çok inançlı zengin yöresinin tarihsizleştirilmesine karşı bir çeşit modern arkeoloji yürütüyor "Abeş/Şerefiye Bölgesi" kitabının yazarları.

Hani ne derler, "Ermeniler 100 yıldır yok edildiklerini, Kürtler ise var olduklarını" kanıtlamaya çalışıyorlar!"

İnsanların hep kendilerini anlatma zorunda bırakılması bir anlamda acının devam etmesi anlamına geliyor. Zulümün bir başka türü.

Bu bakımdan, Ali Rıza Çelik ve Rıza Duran'ın çalışması çok önemli.

“Vardık” demekten, “Evet, Vardılar!” demeye geçiş bir anlamda.

Gülçiçek Günel Tekin'in sözlü tarih çalışması “Kürtler Ermeni Soykırımını Anlatıyor” (Belge Yayınları 2014) gibi.

Rıza Duran'ın yorumuna katılmamak mümkün değil: “Yapılan araştırmalarda, kültürel çeşitlilik barındıran toplulukların hoşgörülü iklim oluşturmada tekil/homojen topluluklara göre daha başarılı olduğu anlaşılmıştır. Farklılığa değer vermek, farklı olana tahammül, empati kurma insanda iç muhasebeyi tahkime eder ve insandan insana sosyal bir getiri sağlar. Çalışmamız farklı aidiyetlere mensup toplulukların birbirlerini tüm farklılıkları ile anlama, tanıma ve bunun karşılığında oluşturulacak hoşgörü iklimine, dostluklar ve barış köprüleri inşasına bir nebze de katkı sunacaksa bundan bahtiyarlık duyacağız.”

Kitabın I. Bölümünde Zara/Abeş Bölgesel Geçmişine yer veriliyor, özellikle Celali İsyanları ve Osmanlı/Rus savaşlarının yerleşim yerleri arasındaki bağlantı ilginç bu bölümde. II. Bölümde bölgede yaşayan “halklar”, yani Boşnaklar, Ermeniler, Kürtler, Pontos Rumları ve Türkler hakkında bilgi verildikten sonra III. Bölümler tek tek Abeş/Şerefiye bölgesinin köyleri nin dünü/bugünü anlatılıyor. IV. Bölüm önemli bir konuya, Göç ve Nüfus hareketliliklerine, tehcir ve mübadele konularına değiniliyor.

V. Bölümün başlığı: Birlikte Yaşamın Duygulardaki Yeri ve Erdemlilikleri. Bu bölümde Aras/Belge yazarlarından Zaralı Kirkor Ceyhan'ın babasından anılarla buluşmak beni duygulandırdı.

VI. Bölüm ise Gelenekler ve Toplum İlişkileri başlığını taşıyor. Hızır, Surp Sarkis, Saint

George (Circis) ritüellerindeki, Evlenme ve cenaze geleneklerindeki benzerlikler ve farklılıklar inceleniyor. Kirvelik ve aşiret kardeşliği geleneği ele alınıyor...

Kaynak: yeniyasamgazetesi.com